

BEPALINGEN VAN GRAAD IN EERSTETAALVERWERVING

Jack Hoeksema

Rijksuniversiteit Groningen

1. Inleiding

Bijwoorden van graad lijken voor te komen in iedere taal. Voor zover bekend heeft iedere natuurlijke taal de beschikking over een aantal woorden en uitdrukkingen die de spreker in staat stellen om bij gradeerbare uitdrukkingen de graad nader te bepalen. Alleen in kunstmatige talen zoals programmeertalen of predikatenlogica ontbreken bijwoorden van graad, of iets dat daaraan zou kunnen worden gelijkgesteld. Vaak horen bijwoorden van graad tot de hoog-frequente woorden van een taal, en hoeven ze slechts voor absolute toppers als lidwoorden, voorzetsels en voornaamwoorden onder te doen in frequentielijsten. Het wekt dan ook geen verbazing dat bijwoorden van graad al vroeg opduiken in kindertaal. Wel een beetje merkwaardig is het in dit verband dat er vrij weinig bekend is over het proces van verwerving, en dat leek me een goede reden om eens te kijken naar bestaande kindertaalcorpora die deel uitmaken van de CHILDES collectie van databestanden (MacWhinney 2000).¹

Bij het onderzoek laat ik me leiden door twee overwegingen:

- Frequentie speelt een belangrijke rol bij taalverwerving. Hoogfrequente woorden zullen eerder worden geleerd dan laagfrequente woorden. Hierbij gaat het natuurlijk om frequentie in de input die het kind krijgt, niet om frequentie in het algemeen.
- Kinderen zullen synoniemen voor reeds geleerde woorden in hun spontane taalgebruik aanvankelijk mijden.

Die laatste overweging staat in de literatuur ook wel bekend als het Principle of Contrast (Clark 1987):

- Speakers assume that every difference in form signals a difference in meaning

Hoewel Clark dit principe vooral ziet als een sturend mechanisme in het proces van (eerste-)taalverwerving, wordt het ook wel eens gezien als een algemeen functioneel-gemotiveerd verschijnsel, dat ook taalverandering en taalvariatie mede beïnvloedt, en dat ook wel bekend staat als Humboldt's Principe (Koefoed 1978) of als isomorfisme (Dik 1988), en dat eigenlijk iets meer omvat: het principe van Humboldt stelt dat talen idealiter een een-op-een relatie tussen vorm en betekenis nastreven. Het Principle of Contrast betreft één kant van het

principe: twee vormen moeten corresponderen met twee betekenissen. Als we daarnaast eisen dat twee betekenissen corresponderen met twee vormen, dan hebben we het Principe van Humboldt.

In mijn oratie (Hoeksema 2005) heb ik erop gewezen, dat bijwoorden van graad het Humboldtiaanse beginsel maximaal lijken te schenden. Vrijwel nergens in onze uitgebreide woordenschat kom je zoveel min of meer gelijkwaardige uitdrukkingen tegen als juist bij de bijwoorden van graad, en er is hier dan ook sprake van een welhaast schandalige overdaad die in de loop van de afgelopen eeuwen alleen maar is toegenomen.

In de middeleeuwen was het aantal gangbare bijwoorden van graad zeer beperkt: voor de hoge graad waren er de bijwoorden *hard* en *zeer*, in de late middeleeuwen ook *utermaten* en *grotelijks*, voor lage graad *een deel* en dan was er nog een negatief-polaire uitdrukking *bore*. Nu zijn er honderden uitdrukkingen. De oorzaak van deze explosie is niet gemakkelijk vast te stellen, maar het is goed denkbaar dat de toenemende geletterdheid in de vroegmoderne en moderne periode een rol speelt. In elk geval betreft het geen eigenaardigheid van het Nederlands, omdat we een vergelijkbare snelle toename kunnen waarnemen in omringende talen zoals het Engels (cf. Stoffel 1901, Borst 1902) en het Duits (van Os 1988).

Als er inderdaad een relatie is met toenemende geletterdheid, dan verwachten we dat vroege kindertaal nog de oorspronkelijke ongeletterde fase representeert, wanneer er nog geen sprake is van schrijftaal, en de hoge mate van stilistische differentiatie die hoort bij de verschillende genres en registers van schrijftaal nagenoeg zal ontbreken. Interessant is dan vooral het ontwikkelingspad van vroege kindertaal naar taalgebruik in de vroege adolescentie, waarin veel van de ontwikkeling dan vermoedelijk zal plaatsvinden.

2. Corpusgegevens: algemeen overzicht

Een van de aardigste aspecten van het CHILDES materiaal is dat het relatief eenvoudig is om taal van volwassenen en kinderen van elkaar te scheiden. De CHILDES files bestaan uit transcripties van gesprekken met kinderen, meestal met een onderzoeker en een ouder. Soms spreken de volwassenen met elkaar, soms tegen het kind, en het kind is meestal in gesprek met een of meer van deze volwassenen. De uitingen van het kind worden steeds gemarkeerd met de afkorting CHI (voor CHILD), terwijl de volwassenen herkenbaar zijn aan de eerste drie letters van hun voornaam. Bij elk gesprek is de leeftijd van het kind op dat moment genoteerd, in jaren, maanden en dagen.

Voor dit artikel heb ik gebruik gemaakt van een deel van het CHILDES materiaal, en wel de gesprekken uit het Groningen deel van CHILDES (afkomstig uit een project van Gerard Bol, Evelien Krikhaar en Frank Wijnen, cf. e.g. Wijnen 1995, Bol 1996). Af en toe zal ik putten uit een werkstuk van Tom Doesburg (Doesburg 2010) die een vergelijkbaar onderzoek heeft gedaan in twee

deelcorpora van CHILDES, het Van Kampen-corpus (Van Kampen 1997) en het Groningen corpus (zie boven).

Om een indruk te geven van het materiaal, citeer ik eerst een stukje uit de file abe30308.cha (Abel, 3 jaar, 3 maanden en 8 dagen oud):

```

45 *GER: he, he, maar vertel e(en)s even van die bibliotheek .
46 *CHI: &eh zijn allemaal boekjes .
47 *GER: ja .
48 *CHI: en vv [/] van Flipper .
49 *GER: ja .
50 *CHI: <toen ging toen> [/] toen ging de jongens slapen .
51 *CHI: toen kwam een tijger .
52 *GER: ja ?
53 *CHI: die (i)s heel eng .
54 *GER: ja ?

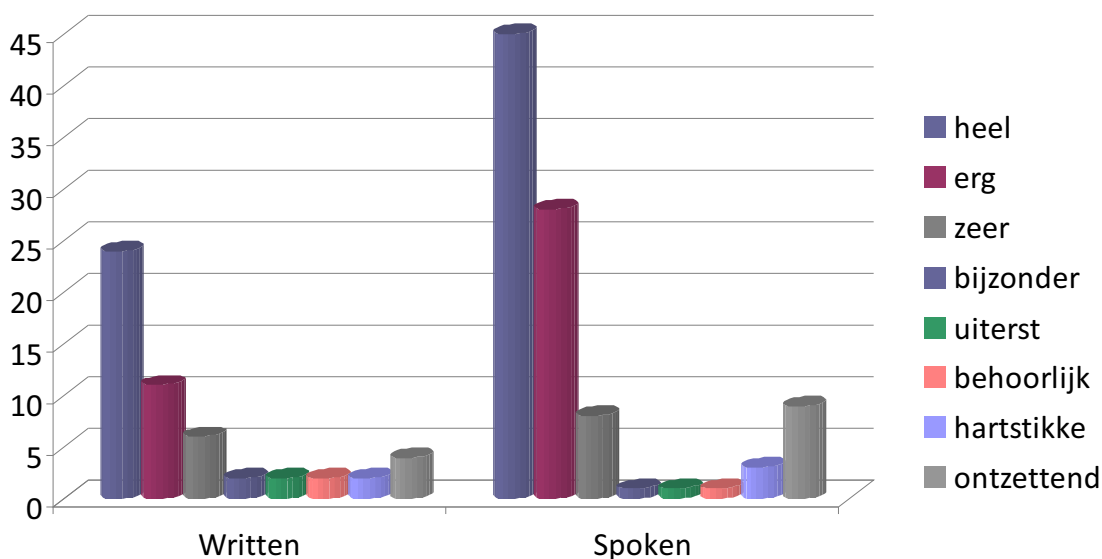
```

De uitingen die beginnen met *GER zijn uitingen van de onderzoeker (Gerard Bol), *CHI markeert het kind, Abel. Uiting 53 bevat een voorkomen van een bijwoord van hoge graad, *heel*.

In dit artikel zal ik kijken naar een aantal typen van graadadverbia, te weten bijwoorden van lage graad (*een beetje, een tikkeltje*), bijwoorden van midhoge graad (*nogal, vrij*), bijwoorden van hoge graad (*heel, erg, enorm*) en bijwoorden van absolute graad (*helemaal, totaal*). Voor een uitgebreide bespreking van deze typen uitdrukkingen verwijs ik naar Klein (1998).

Voor de categorie bijwoorden van hoge graad (in de Engelstalige literatuur ook wel aangeduid als *boosters*) bevat figuur 1 een overzicht van de meest gebruikelijke uitdrukkingen onder volwassenen, gebaseerd op geschreven materiaal (door mij verzameld) en gesproken materiaal (uit De Jong, red., 1979).² De staven in het diagram geven hierbij geen ruwe aantallen weer, maar percentages. Voor het leesgemak wijs ik erop dat de legenda van boven naar beneden correspondeert met de volgorde van links naar rechts van de staven.

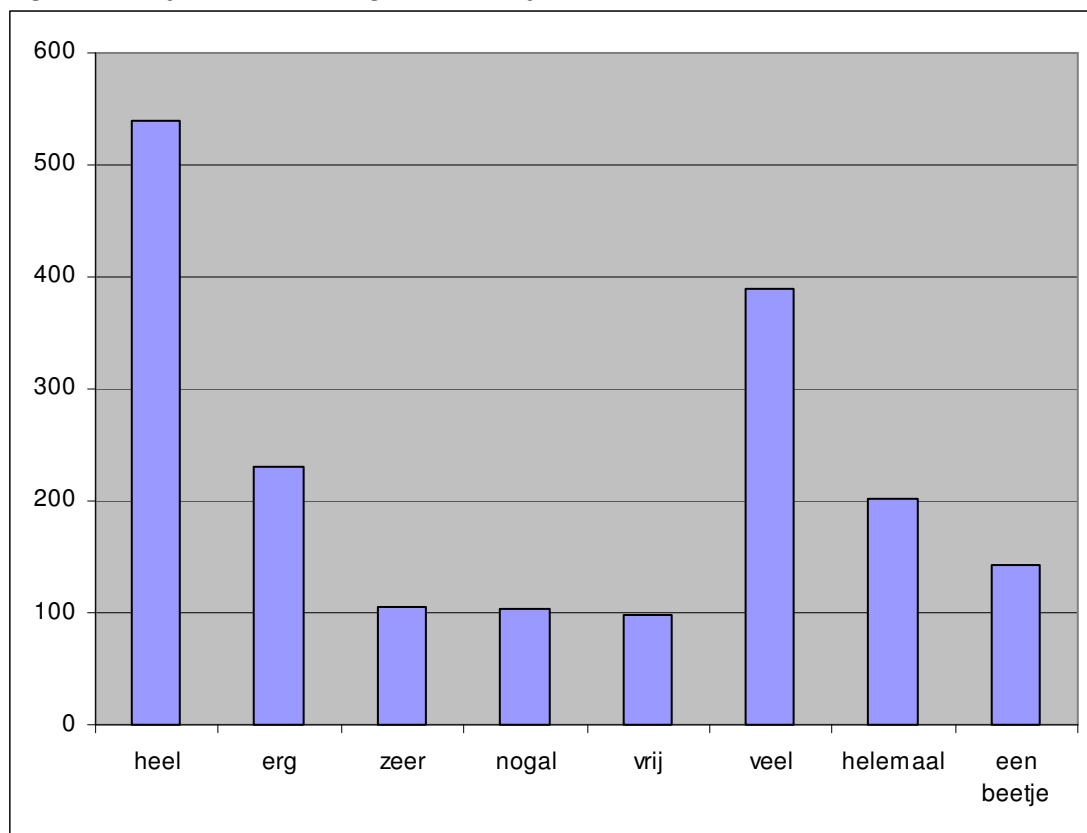
Figuur 1: Bijwoorden van hoge graad in geschreven en gesproken taal

Het opvallende verschil in hoogte tussen de staven voor gesproken en de staven voor geschreven taal heeft direct te maken met een uitgangspunt van dit artikel: geschreven taal kent veel meer variatie, en er is dan ook een veel langere staart van uitdrukkingen die 1% of minder van het aantal voorkomens uitmaken. Omdat de figuren maar een beperkt aantal staven mogen bevatten om leesbaar te blijven, is die lange staart van de verdeling uit het plaatje gelaten.

Bijwoorden van graad behelzen meer dan alleen de bijwoorden van hoge graad. Kijken we naar een bredere groep, dan krijgen we de volgende verdeling (ditmaal laat ik ruwe getallen zien, i.p.v. percentages, en alleen materiaal vanaf 2010):

Figuur 2: Bijwoorden van graad, schrijftaal

De opeenvolging *heel* > *erg* > *zeer* is ook te vinden in eerdere perioden, zoals de tweede helft van de twintigste eeuw, en in gesproken taal (vergelijk figuur 1 hierboven). De aanwezigheid van *veel* doet wellicht wat vreemd aan in de bovenstaande figuur, maar heeft te maken met de gradeerbaarheid van comparatieven. Bij de bijwoorden van lage graad is er geen onderscheid tussen de stellende en de overtreffende trap (*een beetje bang*, *een beetje banger*, *wat snel*, *wat sneller*), maar voor de hoge graad is er een duidelijk onderscheid: hier zijn de gebruikelijke bijwoorden *heel*, *erg*, *zeer* uitgesloten in combinaties met comparatieven (**heel banger*, **erg sneller*, **zeer liever*) en treedt een aparte groep van graaduitdrukkingen op: *veel sneller*, *aanzienlijk beter*, *een stuk groter*.

Voor midhoge graad zijn er complexe vormen als *nogal wat sneller*, *vrij wat vroeger* (in oudere teksten ook combinaties als *vrij groter*).

In Figuur 3 zijn de spreektaalgegevens uit De Jong e.a. (1979) weergegeven, waarbij ik *veel* heb weggelaten, omdat dit boek alleen een zelfstandig en een attributief *veel* onderscheidt, en geen bijwoord *veel*. Ook de getallen voor *helemaal* en *een beetje* zijn niet geheel betrouwbaar. Naast het gebruik van *helemaal* als bepaling van graad (*helemaal uit zijn dak gaan*, *helemaal niets*), zijn er nog (minstens) twee andere gebruikswijzen: (a) in wh-vragen (zie de zinnen in (1), en (b) in een partikelgebruik waarin *helemaal* een scalair eindpunt aangeeft (zie Hoeksema (te verschijnen), en vergelijk de voorbeelden in (2)):

- (1) a. Wie ben jij dan helemaal, knul?
 b. Hoeveel kost zoiets nou helemaal?
 c. Waar is het nou helemaal om te doen?
- (2) a. Frits wordt snel kwaad, helemaal als hij een borrel opheeft.
 b. Fred houdt niet van wachten, en Frits al helemáál niet.

In De Jong e.a. (1979) is, om overigens heel begrijpelijke redenen, geen rekening gehouden met deze onderscheidingen. Het is vermoedelijk geen groot probleem, gezien het feit dat het gebruik in zinnen als (1) en (2) niet al te prominent is binnen het algemene gebruik van *helemaal*.

Bij *een beetje* dient onderscheid gemaakt te worden tussen het gebruik van deze uitdrukking als graadaanduidend en het gebruik als maataanduidend:

- (3) a. Ik ben een beetje moe. [graad]
 b. Ik ben een beetje te moe.
 c. Ik wil een beetje gezellige avond.
 d. Geef me een beetje water. [maat]
 e. Geef me een beetje van dat water.
 f. Met een beetje goede wil moet dat lukken.

In gevallen van N+V combinaties is het soms niet goed mogelijk om graadaanduidend en maataanduidend gebruik te scheiden. Een voorbeeld als g hieronder kunnen we zien als analoog aan h, of aan i, zonder dat er sprake lijkt te zijn van ambiguïteit.

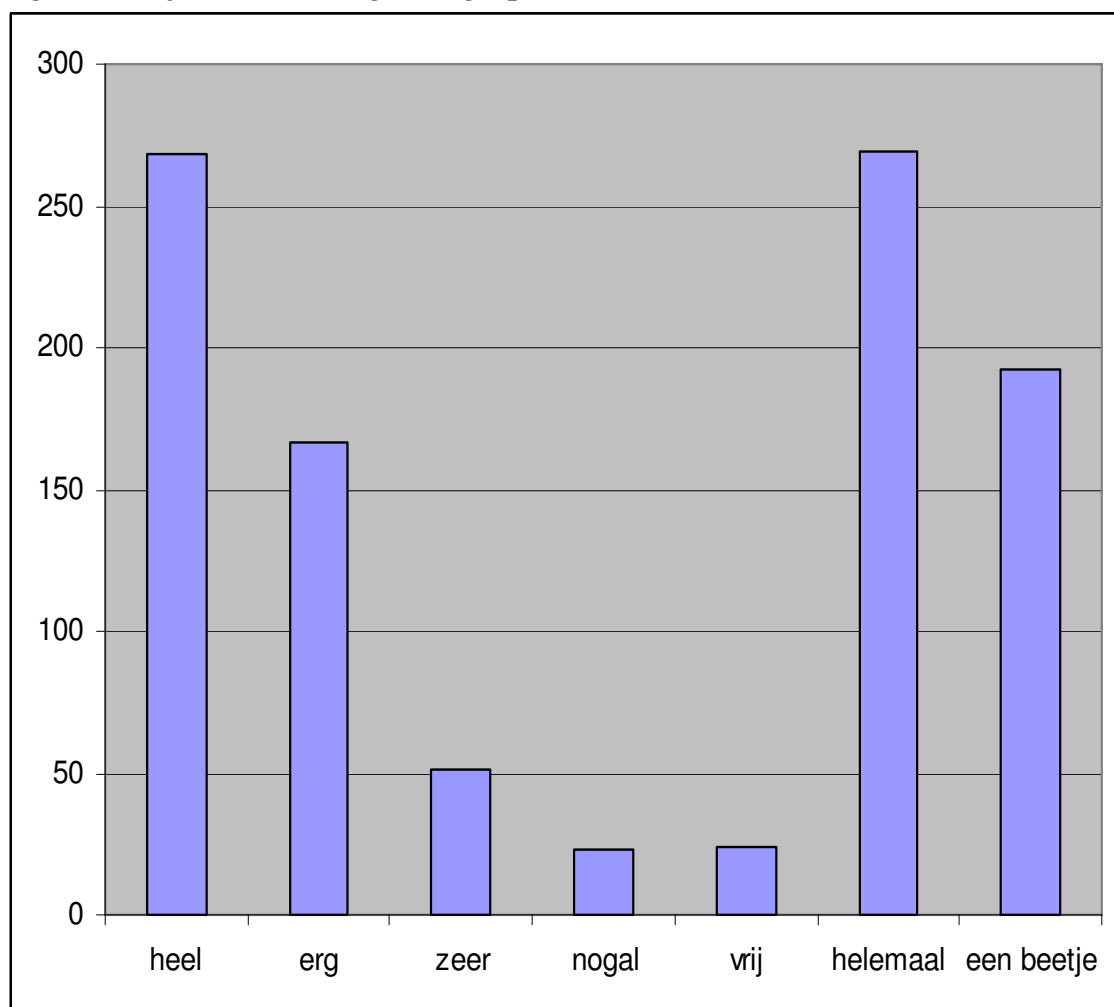
- g. Dat deed een beetje pijn.
 h. Dat deed een heleboel pijn.
 i. Dat deed erg/nogal/behoorlijk pijn.

Naar mijn inschatting, gebaseerd op de eerste honderd voorkomens die Google geeft uit de DBNL-website, betreft het gebruik als maatnomen ongeveer 10% van het totaal, waarbij er verder rekening gehouden moet worden met een zeker

percentage dat de vaste combinatie *zo'n beetje* betreft, en helemaal buiten beschouwing dient te worden gelaten. Dat betekent dat de staaf voor *een beetje* in Figuur 3 eigenlijk met 10% dient te worden ingekort, maar dat doet weinig af aan het algemene beeld.

Van belang in dat plaatje zijn de volgende zaken: (1) bijwoorden van hoge graad komen meer voor dan die van lage en midhoge graad; (2) binnen de bijwoorden van lage graad is *een beetje* de meest voorkomende; (3) van de absolute bijwoorden is *helemaal* de meest prominente vertegenwoordiger en (4) van de midhoge bijwoorden zijn de meest vooraanstaande vertegenwoordigers *nogal* en *vrij*.

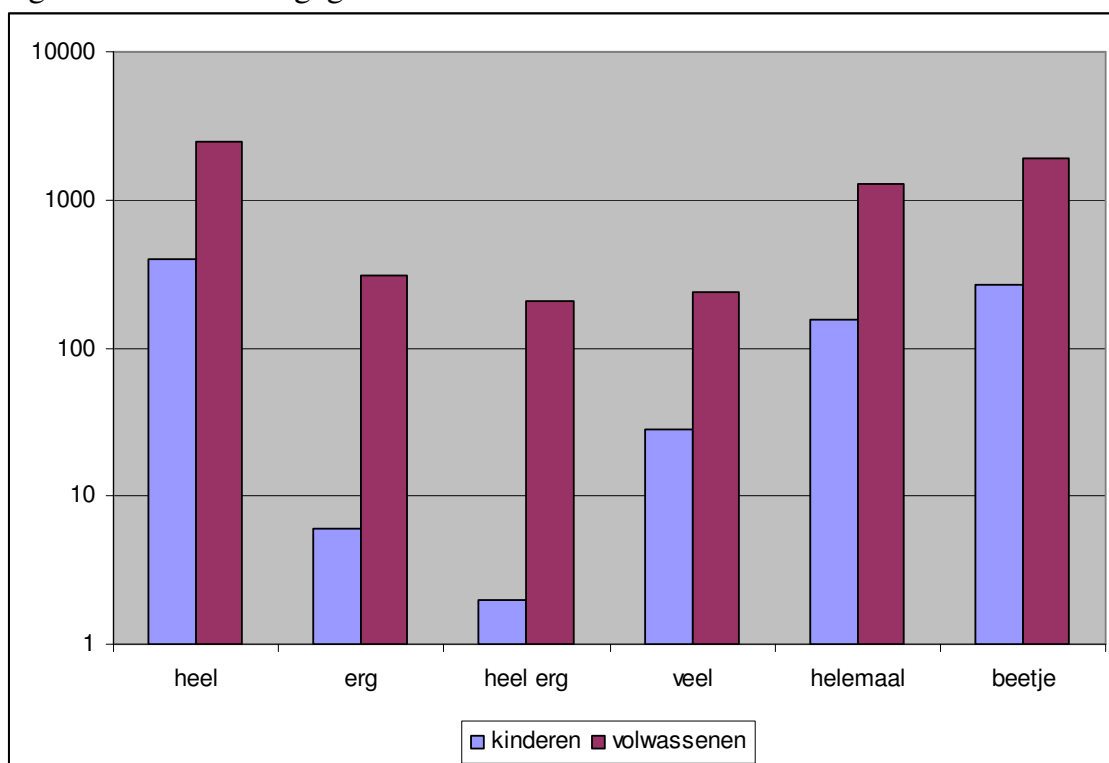
Figuur 3: Bijwoorden van graad, gesproken taal

Hoewel we dus enigszins voorzichtig moeten zijn bij de interpretatie van de gegevens, lijkt het toch een redelijke veronderstelling dat met name *helemaal* en *een beetje* meer gebruikelijk zijn in gesproken Nederlands dan in geschreven Nederlands.

Laten we dan nu eens gaan kijken naar de CHILDES data. In Figuur 4 wordt een overzicht gegeven van de voornaamste bijwoorden van graad in het Groningen corpus. Wat de kinderen aangaat betreft het hier de hele verzameling van bijwoorden van graad, voor de volwassenen alleen de meest gebruikte. Er is geen onderscheid gemaakt tussen kindgerichte uitingen en uitingen tussen de volwassenen onderling. Later kom ik nog terug op dit punt, dat niet geheel onbelangrijk is. Merk op dat de gebruikte schaal logaritmisch is, om de gegevens van de kinderen beter zichtbaar te maken.³ Figuur 5, iets verder in de tekst, bevat dezelfde gegevens, maar nu weergegeven met een niet-logaritmische verticale as.

Figuur 4: CHILDES-gegevens

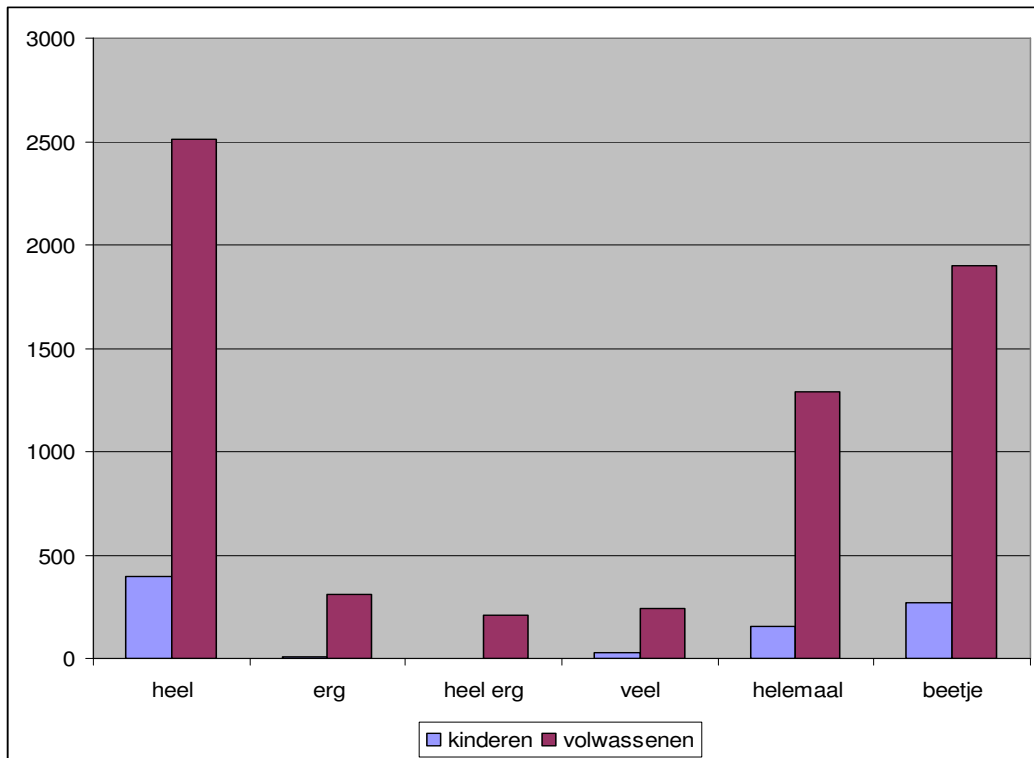

Om het geheel zo overzichtelijk mogelijk te houden zijn hier alleen de meest voorkomende uitdrukkingen weergegeven. In plaats van *zeer*, dat niet voorkam in het materiaal, heb ik *heel erg* opgenomen. Ik beschouw *heel erg* niet als een vrije combinatie van twee bijwoorden van graad, maar als een complexe staande uitdrukking. Om die reden leek het mij zinvol om voorkomens van *heel erg* niet op te tellen bij de scores voor *heel* en *erg* afzonderlijk, maar apart te houden. Daar komt nog bij dat *heel erg*, in tegenstelling tot *zeer*, ook in de spreektaal goed vertegenwoordigd is.

De eerste conclusie die we mogen trekken op basis van Figuur 4 (en Figuur 5 hieronder) is dat het Principle of Contrast voor de beide onderzochte kinderen redelijk lijkt op te gaan. Alleen *heel*, *helemaal*, *veel* en *(een) beetje* worden relatief frequent gebruikt door kinderen, en dit zijn uitdrukkingen met

een duidelijk verschil in betekenis. Ook de relatieve verhoudingen tussen de drie voornaamste uitdrukkingen lijken goed overeen te stemmen met de relatieve verhoudingen bij volwassenen. Vergeleken met geschreven taal valt verder op dat *veel* wat minder prominent is. Vermoedelijk komen comparatieven minder vaak voor in spreektaal, maar om dit punt goed uit te zoeken is meer onderzoek vereist.

Figuur 5: gegevens uit Figuur 4, niet-logaritmische schaal

Uit de studie van Doesburg (2010) komt grotendeels eenzelfde beeld naar voren. Een enkele keer duikt ook de combinatie *heel erg* op, bijvoorbeeld in het volgende stukje tekst van het kind Sarah (van Kampen-corpus CHILDES, file sarah50.cha, cf. van Kampen 1997):

```
*SAR:[...] [<] nee> [/] nee, dan moet ik em ook be
[//] op doen.
*SAR: als het heel erg warm weer is en ik ben
hier +...
*SAR: wee [//] weet je waarom?
*SAR: want die andere zonnebril is kapot en die
kan er niet meer in bij die andere.
```

Het gaat hier echter duidelijk om incidentele gevallen. Ook voor Sarah en Laura, de kinderen uit het van Kampen-corpus, geldt dat de meest gebruikte bijwoorden *heel*, *veel*, *helemaal* en *beetje* zijn, met *erg* en *heel erg* als zeldzame varianten.

3. Specialisatie bij bijwoorden van graad

Nederlandse bijwoorden van graad kennen specialisatie in een aantal dimensies. Zo onderscheidt *erg* zich van *heel* doordat het naast adjectieven en adverbia ook werkwoorden kan modifieren:

- (4) a. Ik ben heel blij.
 b. Ik ben erg blij.
 c. Oma was heel kalm ingeslapen.
 d. Oma was erg kalm ingeslapen.
 e. Het feest viel erg tegen.
 f. *Het feest viel heel tegen.

Het gaat hier niet om een gradueel, maar om een absoluut onderscheid. Daarnaast zijn er ook tal van meer graduele verschillen. Bij een woord als *goed* zijn er duidelijke verschillen waar te nemen tussen gebruik als adjectief en gebruik als bijwoord. Heel sterk doet zich dit voor bij combinaties als *drommels goed*, *donders goed*, *deksels goed*, die bijna uitsluitend optreden in combinatie met cognitieve werkwoord als *weten*, *in de gaten hebben*, *beseffen*, *snappen*, e.d. (cf. Hoeksema 2001). Minder uitgesproken misschien, maar evenzeer interessant is de differentie van *heel* en *erg* als bepalingen bij *goed*. In Tabel 1 hieronder zijn schrijftaalgegevens bijeengebracht uit de periode 1980-2011:

Tabel 1: *erg* en *heel* als bepalingen bij *goed*

	erg	%	heel	%
adjectief	17	65	34	26
adverbium	9	35	95	74
totaal	26	100	129	100

De Fisher Exact Test, tweezijdig, levert als p-waarde 0.0004 op. Het verschil is met andere woorden in hoge mate significant.

Vergelijkbare verschillen kunnen er worden geconstateerd bij de twee meest gebruikte bijwoorden van midhoge graad, *nogal* en *vrij*. Absolute verschillen zijn er te vinden in combinaties met werkwoorden. Alleen *nogal* kan werkwoorden modifieren:

- (5) a. Marie ergerde zich nogal aan hem.
 b. *Marie ergerde zich vrij aan hem.

Meer graduele verschillen vinden we als we modificatie van adjectieven en adverbia vergelijken. Tabel 2 toont de verschillen voor materiaal uit de periode 1980-2011:

Tabel 2: *vrij* versus *nogal*

	nogal	%	vrij	% vrij
adjectief	793	93	579	78
adverbium	62	7	168	22
totaal	855	100	747	100

(P-waarde, volgens tweezijdige Fisher's Exact Test is kleiner dan 0,0001, dus ook dit verschil is in hoge mate significant.)

Is het onderscheid adjectief-bijwoord nog in eerste instantie een syntactisch verschil, bij veel bijwoorden van graad treedt ook specialisatie op van lexicaal-semanticke aard (cf. Bolinger 1972, Paradis 1997, Klein 1998, Kennedy & McNally 2005). Zo wordt er in Bolinger (1972: 195) op het verschil tussen de werkwoorden *prefer* en *like* gewezen in combinaties met het Engelse bijwoord van graad *much*:

- (6) a. I much prefer an older model.
b. *I much like an older model.

De mogelijkheid van modificatie door *much* bij *prefer* verbindt Bolinger met de status van *much* als het voornaamste bijwoord van graad bij comparatieven: *much better*, *much sooner*, *much worse*, *much more* etc. Immers, *much prefer* betekent ruwweg: *find much better*.

Daarnaast is er een ander gebruik van *much* dat kan worden aangemerkt als negatief-polair, en dat zich kenmerkt door een postverbale positie:

- (7) a. I don't like her much.
b. *I like her much.

Bolinger (1972: 46) wijst erop, dat het negatief-polaire karakter van *much* niet aanwezig is bij de combinatie *very much*:

- (8) a. I don't like her very much.
b. I like her very much.

Ik interpreteer dit als een aanwijzing dat *very much* zich heeft ontwikkeld tot een complexe uitdrukking, met eigenschappen die deels ontleend zijn aan die van *much*, maar deels ook eigen zijn aan deze combinatie. Hierop wijst ook het feit dat *much* zeer veel wordt ingezet als bepaling bij comparatieven, maar *very much* vrijwel niet.

Een ander type specialisatie waar de literatuur veel aandacht aan besteed betreft het onderscheid tussen open en gesloten schalen. Bij gesloten schalen is er sprake van een duidelijk eindpunt, bij open schalen niet. Als voorbeeld van een gesloten schaal kunnen we de schaal nemen die hoort bij het antoniemenpaar

open-gesloten. Een deur kan open zijn, gesloten, half open, kwart open etc. De antoniemen geven eindpunten van de schaal aan. Als voorbeeld van een open schaal noem ik de schaal die hoort bij het antoniemenpaar *vroeg-laet*. Voor elk tijdstip dat men aanmerkt als ‘vroeg’ kan men zich een vroeger tijdstip denken, en na ieder tijdstip dat als ‘laet’ geldt, valt er een later tijdstip te bedenken. Kortom, voor deze schaal zijn er geen eindpunten. Bij een paar als *lang-kort* geldt dit ook, al kan men hier constateren dat de schaal bij *kort* wel convergeert naar een limiet: lengte 0. Een dergelijke schaal kan men ook halfopen noemen: wel een minimum, geen maximum. Bij andere schalen ligt het minder duidelijk. *Mooi-lelijk* lijkt geen vaste eindpunten te hebben, al kan men zich niet goed voorstellen dat iemand 300x mooier is dan de mooiste mens van dit moment. Diverse publicaties hebben erop gewezen dat absolute adverbia als *helemaal*, *totaal*, *volledig*, *geheel* een voorkeur hebben voor gesloten schalen, en adverbia als *heel*, *erg*, *zeer* juist voor open schalen (Kennedy & McNally 1999, 2005, Rotstein en Winter 2004). Overigens ligt de zaak vaak ingewikkelder dan men in eerste instantie zou denken. Zo is er een niet-absoluut gebruik van *helemaal* ontstaan (*ik vind je helemaal geweldig!*), en is het absolute karakter van *helemaal* bij ontkenningen (*dat was niet helemaal in orde*) ook veel minder geprononceerd, getuige de corpusgegevens in Tribushina en Janssen (te verschijnen), en Hoeksema (te verschijnen).

Gezien de hoge mate van specialisatie die we vinden bij bijwoorden van graad, is de vraag gerechtvaardigd langs welke wegen kinderen deze specialisatie leren. Maken ze veel fouten in het gebruik van gespecialiseerde bijwoorden, of kiezen ze steeds het juiste woord? In de volgende sectie ga ik nader in op deze kwestie aan de hand van het corpusmateriaal uit CHILDES.

4. Specialisatie en fouten bij kinderen

4.1. Preliminaria

Laat ik beginnen met een klein maar niet geheel onbelangrijk methodologisch punt: Als kinderen niet precies weten welke graadbepaling ze moeten gebruiken, hoeven ze desondanks geen fouten te maken. Het gebruik van bijwoorden van graad is niet verplicht, en bij twijfel kan een kind altijd de veiligste weg kiezen door in het geheel geen bijwoord te gebruiken. Ook als we op dit terrein relatief weinig fouten vinden in de spontane taal van kinderen, wil dat nog niet zeggen dat ze een goede beheersing hebben van het ingewikkelde en subtiele complex van factoren dat de keus van bijwoorden van graad stuurt bij volwassenen.

Een ander punt waar ik voor alle zekerheid op wil wijzen is dat het, ondanks de mogelijkheden die CHILDES biedt voor het automatisch doorzoeken van bestanden, wenselijk blijft om alle gevallen individueel te bekijken alvorens ze te gaan turven. Vooral als het gaat om uitdrukkingen met meerdere gebruiks-

mogelijkheden, waarvan er slechts eentje direct relevant is voor de studie van bijwoorden van graad, is het belang van individuele inspectie evident.

Als we bijvoorbeeld het bijwoord van graad *veel* nemen, dan doen zich in het materiaal legio voorbeelden van mogelijke misverstanden voor.⁴ *Veel* treedt op als bijwoord van graad bij comparatieven (*veel meer*, *veel eerder*) en bij het comparatieve bijwoord *te* (*veel te snel*). Echter, een reeks als *veel meer* laat zich niet zonder meer bestempelen als een voorkomen van een bijwoord van graad, zoals het volgende CHILDES-voorbeeld laat zien:

```
*CHI: xx van vliegtuig .
*GER: ja, er is niet veel meer van over .
(file abe21000.cha)
```

De meest waarschijnlijke lezing is dat er weinig meer over is van het vliegtuig, en niet dat er niet veel méér van het vliegtuig over is. Vergelijk dit met:

```
*JEA: ja, die kletst inderdaad veel meer .
(file abe20011.cha)
```

Ook bij *te* doen zich soms vergelijkbare problemen voor, getuige het volgende stukje tekst:

```
*GER: misschien is ie in een vorig leven veel te kort
gekomen. (file abe11112.cha)
```

Hier is geen sprake van het comparatieve *te* dat we wel in bijvoorbeeld het volgende stukje tekst aantreffen:

```
*JEA: maar dan moeten we er wel water bij doen, anders
is het veel te warm. (file abe11126.cha)
```

Volledige of partiële herhalingen (door kinderen) van uitingen van volwassenen zijn eveneens minder waardevol als evidentie voor de beheersing van bijwoorden van graad bij die kinderen, tenzij de kinderen er al in een eerder stadium blijk van hebben gegeven dat ze de woorden in kwestie ook spontaan in de mond kunnen nemen. Ook hiervan kent het CHILDES-materiaal redelijk wat voorbeelden:

```
*JEA: ik heb ze maar even aangedaan .
*JEA: kijk hier, veel te groot .
*CHI: veel te groot .
*JEA: ja .
*CHI: zijn veel te groot voor mij .
file abe30211.cha)
```

Het kind herhaalt hier twee maal een uiting van de moeder.

Vergelijkbare voorbeelden kunnen voor de meeste andere bijwoorden van graad ook worden gegeven.

De vorm *veels* komt af en toe voor als variant op *veel*, maar alleen in combinatie met *te*, niet met comparatieven. Omdat ook volwassenen in het CHILDES-materiaal sporadisch *veels* gebruiken kan men het gebruik van dit woord niet als een fout beschouwen, hoewel het wel een typische spreektaal-variant betreft, die in geschreven Nederlands grotendeels gemeden wordt.

4.2. *Fouten*

Laten we dan nu eens kijken naar de fouten die de kinderen maken bij het produceren van bijwoorden van graad. Voor volwassenen is het onderscheid *veel-heel* bijna absoluut, en is er amper sprake van overlapping in het gebruik. Bij comparatieven en *te* is *veel* het bijwoord bij uitstek, en is *heel* uitgesloten, bij stellende trappen is de situatie omgedraaid. In het CHILDES materiaal van Josse (onderdeel van het Groningen-corpus) vinden we echter de volgende gedachtenwisseling:

```
*GER: zag je het ?
*CHI: vindt ie eng .
*GER: nee, hij vond het niet eng .
*GER: hij vond het heel leuk .
*CHI: veel eng .
*GER: vond ie het wel eng ?
*CHI: ja .
(File jos20622.cha)
```

Het is waarschijnlijk dat Josse hier *veel* in plaats van *heel* gebruikt als bijwoord van graad.

Soms lijkt er sprake te zijn van een uitglijder van het kind, mogelijk door vermoeidheid, of gebrek aan aandacht. In het volgende voorbeeld uit de Abel-files zien we hoe Abel het eerst goed zegt (*heel* als bepaling bij het bijwoord *hard*), om in de herhaling in de fout te gaan door *heel* nu te gebruiken bij het werkwoord *schaatsen*. Het is ook goed mogelijk dat Abel al zijn aandacht richtte op het lastige woord *schaatsen*, dat begint met een notoir moeilijke reeks van medeklinkers, en daardoor elders een fout maakt.

```
*CHI: Falko heel hard chaatsen .
*JEA: hij kan heel hard schaatsen .
*CHI: heel schaatsen .
*GER: hij kan heel hard schaatsen .
(File: abe20409.cha)
```

Het enige voorkomen van *vrij* dat eventueel kan worden aangemerkt als een bijwoord van graad lijkt me een verspreking te zijn, zoals klaarblijkelijk ook door

de onderzoeksters, Evelien Krikhaar, is verondersteld, getuige haar verbetering *vaak*:

*MAR: zal mama je andere bretels maar even opzoeken ?
 *CHI: ja .
 *EVE: zo .
 *MAR: ja ?
 *MAR: okee .
 *CHI: want die gaan vrij &papot [= kapot] .
 *CHI: weer snel .
 *MAR: xxx .
 *EVE: die gaan vaak kapot ?
 *MAR: ja .
 (File: mat30104.cha)

In het gebruik van het bijwoord (*'n*) *beetje* viel me de volgende conversatie op:

*JOS: zal ik je even helpen ?
 *CHI: weh nee zit e beetje scheef .
 *JOS: ja is niet erg .
 *CHI: ja hij zit (ee)n b [/] beetje niet scheef .
 *CHI: kan ik wel even +...

Het is niet helemaal duidelijk wat het kind precies wil zeggen hier. Misschien is het verwarring door de voorgaande uiting met *niet erg* die het kind ertoe dreef om *een beetje niet scheef* te zeggen, want de vorige uiting van het kind was *zit e beetje scheef*, een bevestigende zin dus. Over het algemeen kan *een beetje* niet worden gevolgd door *niet* (dit in tegenstelling tot absolute bepalingen van graad, zoals *helemaal*, *totaal*, *absoluut*, *in het geheel*), al zijn er wel wat uitzonderingen op deze regel te vinden. Zo is er een kinderboek van Lauren Child, vertaald in het Nederlands onder de titel *Ik ben een beetje niet zo lekker*. En op de website Den Haag Direct, in een discussie gewijd aan de geplande sluiting van het Johan de Witt-college, lees ik:

“Het hele plan is een beetje niet goed georganiseerd. De kinderen weten nu niet zo wat hun taak is, van basis tot vwo lijkt me elders ook niet zo een goeie mix.”

Kortom, er lijkt marginaal wel iets mogelijk, al lijkt het er sterk op dat *een beetje* in deze gevallen een woordgroep *niet goed*, of *niet zo lekker*, in zijn geheel modificeert, en niet alleen het ontkennende bijwoord. Alleen in dat geval namelijk hebben we eenheden die zich gezien hun betekenis (respectievelijk ‘slecht’ en ‘ziek/misselijk’) lenen voor modificatie door *een beetje*. Ook incidenteel gebruik van interpunctie, zoals koppeltkens, lijkt op de juistheid van deze conclusie te wijzen:

Daarom ben ik een beetje blij en een beetje niet blij dat ik peter ben.
[\(http://www.bouwel.com/wordpress/2010/04/test-numero-uno/\)](http://www.bouwel.com/wordpress/2010/04/test-numero-uno/)

'Omdat je een beetje ziek en een beetje niet-ziek was,' voegt Slak eraan toe. (Fiona Rempt en Noëlle Smit, *Supervrienden. Verhalen uit het Elzen-Eikenbos*, Van Goor, Den Haag, 2010.)

Het was alleen wel een beetje niet-leuk, vooral niet omdat 'de liftpersoon' zo aardig was om ons een lift te geven en er dan zoiets naars gebeurt
[\(http://www.djguide.nl/reviews/\)](http://www.djguide.nl/reviews/)

Het is heel goed denkbaar dat we bij sommige van deze voorbeelden ernstig rekening moeten houden met invloed van het Engels. Vooral in vlotte spreektaal zijn combinaties als *that is sooo not me!* of *it is kinda not my fault* schering en inslag.

Interessant in het CHILDES-materiaal is de laatste zin uit het volgende stukje tekst:

```
*CHI: ik heb hem al !
*GER: ja .
*CHI: (i)k heb gevon:den .
*GER: heb je hem gevonden ?
*CHI: ja, (i)k heb hem gevonden, man .
*CHI: (i)k heb (he)m een beetje gevonden .
(File: abe30023.cha)
```

Ook voor *een beetje* geldt dat de kinderen in veruit de meeste gevallen combinaties gebruiken die volkomen overeenstemmen met het volwassen taalgebruik. Echte fouten vallen dan ook amper te noteren. Wel is het opvallend hoe vaak kinderen deze uitdrukking hanteren. Misschien moeten fouten als in bovenstaande tekst gezien worden als het resultaat van dit overmatig gebruik, waarbij er meteen aangetekend moet worden dat ook het volwassen gebruik van *een beetje* niet zo eenvoudig te karakteriseren valt. Maar de gradeerbaarheid die doorgaans toch vereist is lijkt in bovenstaand voorbeeld ten enenmale te ontbreken.

4.3. Specialisatie en het Principe van Contrast

In de eerste fase van de taalverwerving lijken kinderen zich redelijk aan Clark's Principle of Contrast te houden, maar of dat principe een belangrijke sturende functie heeft, is nog niet duidelijk. Omdat de woordenschat in het begin gering is (ook de verzameling van bijwoorden van graad begint klein) is het weinig verrassend dat die verzameling zich grotendeels lijkt te houden aan de eisen van zuinigheid. Van de diverse typen bepaling (hoge graad, lage graad, absolute graad, bepaling bij comparatieven) kiest het kind telkens die representanten die in

de spreektaal van de volwassenen het meest voorkomen: *heel, een beetje, helemaal, veel*. Synoniemen treden amper op in hun taalgebruik, afgezien van een spaarzaam gebruik van *erg* bij enkele kinderen. Opmerkelijk is ook de afwezigheid van bijwoorden van midhoge graad zoals *nogal, vrij, tamelijk*. Hun afwezigheid kan wijzen op een gebrek aan nuancering in de kindertaal, maar we moeten niet vergeten dat volwassenen deze bijwoorden ook minder gebruiken dan bijwoorden van lage graad. Voorzover deze bijwoorden worden ingezet om beweringen af te zwakken, lijken ze ook door *een beetje* te kunnen worden vervangen, een uitdrukking die kinderen haast overdreven vaak lijken te gebruiken.

Als we ervan uitgaan dat het Principe van Contrast ook na de eerste fase van kracht blijft als sturend beginsel bij het verwerven van vocabulaire, zouden we mogen verwachten dat kinderen een bepaling als *erg* eerst inzetten in die contexten waarin *heel* niet mag worden gebruikt, bij werkwoorden, voorzetselgroepen en werkwoordelijke uitdrukkingen. Jammer genoeg is het aantal gevallen dat we kunnen bekijken in het CHILDES-materiaal om deze hypothese te testen zeer gering, zeker als we eerst gevallen van imitatie verwijderen, zoals bijvoorbeeld het volgende stukje dialoog waarin Abel de onderzoeker tegenspreekt en daarbij diens uiting deels herhaalt:

```
1147 *GER: dat is snel .
1148 *GER: hij was niet zo erg moe .
1149 *CHI: hij was wel zo niet erg moe .
1150 *GER: oh .
(file abe21000.cha)
```

Wat overblijft is heel weinig, maar dat weinige lijkt in ieder geval onze hypothese tegen te spreken dat we *erg* zullen vinden bij werkwoorden, getuige de volgende uitingen van Iris:

```
*CHI: is erg stout .
*CHI: mag niet doen he .
(file iri21008.cha)

*fRA: het vogeltje .
*fRA: heeft ook ogen .
*CHI: &weijəwi:r .
*CHI: die vindt ie gewoon erg mooi Iris die ogen .
(file iri21022.cha)

*CHI: nou (ee)n (.) beetje .
*fRA: (ee)n beetje ?
*CHI: ja .
*CHI: niet erg veel hoor .
*CHI: kijk .
(file iri30518.cha)
```


en van Josse:

*CHI: daar komt de auto .
 *CHI: xx .
 *GER: au .
 *GER: oh .
 *GER: rijdt over mijn vingers heen .
 *CHI: ja .
 *GER: ja .
 *CHI: is ə erg pijn, he ?
 *GER: ja, doet behoorlijk pijn, ja .
 (file jos20902.cha)

Dat geldt ook voor de sporadische voorkomens van de combinatie *heel erg* als bijwoord van graad:

*EVE: mag ik er aan komen ?
 *CHI: nee .
 *CHI: is heet hoor !
 *EVE: ja ?
 *EVE: wat gebeurt er dan ?
 *CHI: nou, als het <heel (.)> [/] heel erg heet is,
 moet je eerst nog blazen.
 (file: mat30603.cha)

Het gaat telkens om combinaties met adjectieven waar ook *heel* goed op zijn plaats zou zijn geweest. De rol van het Principle of Contrast lijkt daarmee niet al te groot te zijn.

4.4. Op kinderen gerichte uitingen

In de literatuur wordt er nogal eens gewezen op het belang van het onderscheid tussen uitingen die volwassenen tot elkaar richten (eventueel in het bijzin van kinderen) en direct op kinderen gerichte uitingen. Omdat het duidelijk is dat het repertoire aan bijwoorden van graad dat volwassenen gebruiken in het Groningse deel van CHILDES, is het interessant om eens te kijken in hoeverre de diverse uitdrukkingen die de kinderen zelf niet gebruiken figureren in uitingen van volwassenen die tot hen zijn gericht.

Van de voorkomens van *nogal* in uitingen van volwassenen zijn er 2 tegen kinderen gericht, en 13 tegen volwassenen (meestal ouder tegen onderzoeker of vice versa). (Enkele gevallen waarin *nogal* een hele uiting vormt laat ik buiten beschouwen omdat niet duidelijk is of kinderen die gemakkelijk als bijwoorden van graad herkennen.) Bij *tamelijk* noteerde ik 1 kindgerichte uiting, tegenover 16 tegen volwassenen gericht. (Een enkel geval blijft onduidelijk, maar het

algemene beeld is helder genoeg.) Bij *geheel* waren alle 4 voorkomens als bijwoord van graad gericht tot volwassenen, zoals bijvoorbeeld in de volgende beurtwisseling te zien is:

```
*CHI: op [//] achter &s (.) stuur .
*FRA: is dat (he)t stuur ?
*FRA: interessant .
*CHI: daar (.) gaat Peter even xxx .
*LEI: (.) ja .
*LEI: hij geeft zo z(ij)n geheel eigen interpretatie
      aan dit uh [/] aan he)t speelgoed .
*FRA: ja [<] .
(file: pet20503.cha)
```

De opmerking van moeder Leida is duidelijk gericht aan de onderzoeker, Frank Wijnen, die dan ook reageert met een beamend *ja*. Hierop wijst het gebruik van de derde persoon, maar ook de hele woordkeuze. Een woord als *interpretatie* hoort vanzelfsprekend niet bij kindgerichte taal.

Bij *hartstikke*, een typisch informeel bijwoord dat hoort bij de spreektaal, valt op dat de meeste voorkomens te vinden zijn in kindgerichte uitingen. Soms betreft het eigen opmerkingen van een volwassene tegen het kind, soms ook een amplificatie van een kinderuiting, zoals in het volgende stukje dialoog:

```
*GER: ja .
*CHI: gek, he ?
*GER: ja, behoorlijk .
*CHI: ja [>] .
*GER: hartstikke [<] gek .
(file: abe20611.cha)
```

Het lijkt erop dat de volwassenen er geen enkel bezwaar in zien om *hartstikke* te gebruiken tegen de kinderen, maar die nemen het woord zelf niet over. In de CHILDES-bestanden valt overigens wel op dat het vooral de onderzoekers zijn die *hartstikke* gebruiken tegen kinderen, terwijl de ouders het vooral tegenover de onderzoekers in de mond nemen, misschien omdat ze een iets fijner gevoel ontwikkeld hebben voor de woordenschat op dat moment van hun kroost. Met in totaal 119 voorkomens betreft het een redelijk frequent woord, dus het feit dat geen enkel voorkomen van een kind afkomstig was, is veelzeggend, en niet op rekening te schrijven van toeval.

5. Conclusies

Kinderen gebruiken al vrij vroeg bijwoorden van graad, vooral *heel*, *helemaal*, *een beetje* en *veel*, zo blijkt uit ons corpusonderzoek op basis van het Groningse deel van CHILDES. Bijwoorden van midhoge graad (*nogal*, *tamelijk*, *vrij*) ontbreken aanvankelijk in het taalgebruik van kinderen.

Bij het gebruik van de bijwoorden vallen tamelijk weinig fouten te noteren, vermoedelijk omdat kinderen lastige gevallen vermijden, en niet omdat ze al vroeg volleerde meesters zijn in het gebruik van bijwoorden van graad. Verder is het opvallend dat het onderscheid gesloten schalen (met eindpunten) en open schalen (zonder eindpunten) kinderen geen bijzondere problemen bezorgt. Het lijkt er sterk op dat dit een onderscheid is dat ze al vroeg beheersen (vgl. ook de psycholinguïstische experimenten van Syrett 2007 voor het Engels).

Op het moment dat kinderen synoniemen verwerven van reeds gebruikte bijwoorden van graad, zoals *erg* naast *heel*, zouden we op basis van het Principle of Contrast verwachten dat dit allereerst gebeurt in gevallen waar de reeds gebruikte vorm niet mag worden ingezet. Immers, als we twee woorden hebben met precies dezelfde betekenis in dezelfde context, dan schenden we dit principe. Niettemin is dit wat we vinden op het moment dat *erg* zich schaart naast *heel*: *erg* treedt meteen op in contexten waar *heel* ook acceptabel zou zijn geweest.

Bij de verwerving van het Engels blijkt de situatie niet anders. Syrett (2007) heeft een corpusstudie gedaan (eveneens op basis van materiaal uit CHILDES), en vond dat kinderen naast *very* bij adjectieven ook *really* gebruikten. Net als bij *heel* en *erg* betreft het hier de twee meest gebruikte bijwoorden van hoge graad uit de spreektaal (cf. Ito en Tagliamonte 2003, Tagliamonte en Roberts 2005). Daarmee lijkt het erop dat de waarde van het Principle of Contrast als leidend beginsel in de verwerving van de moedertaal niet al te hoog moet worden ingeschat. Frequentie is daarentegen uitermate belangrijk voor het voorspellen van de uitdrukkingen van graad die kinderen gaan gebruiken, en dan bedoelen we uiteraard uitsluitend frequentie in gesproken kindgerichte taal. Daarmee sluiten onze bevindingen aan bij die van diverse andere onderzoekers die ondanks de scepsis van bijvoorbeeld Chomsky (1965) over de waarde van kwantitatieve gegevens, hebben gewezen op het belang van frequentie in het voorspellen van het verloop van het acquisitieproces (zie onder meer Diessel 2007, Demuth 2007, Lieven 2010).⁵

Noten

---

¹ Delen van dit artikel zijn gepresenteerd op het *Symposium on the Role of Frequency and Function in Language Development*, Groningen, 25 november 2009. De aanwezigen op dit symposium ben ik dank verschuldigd voor hun commentaar en opmerkingen, maar zijn op geen enkele manier verantwoordelijk of aansprakelijk voor de tekortkomingen van dit stuk. Voor commentaar op de geschreven versie ben ik Bart Hollebrandse erkentelijk.

² Gegevens uit het Corpus Gesproken Nederlands (zie Frequentielijsten van de TST, verkrijgbaar via de website van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie – www.inl.nl) leveren een vergelijkbaar beeld op, maar hebben als nadeel dat de frequentielijst geen onderscheid maakt tussen adverbiaal en adjectivaal gebruik. Bij woorden als *erg*, *heel*, *vreselijk* is dit onderscheid niet onbelangrijk. Verder zijn de verschillen tussen *heel* en *erg* groter in het CGN, mogelijk als gevolg van veranderingen in het gesproken Nederlands sinds de jaren '70.

³ Een deel van de gegevens is met de hand gecontroleerd, zoals de voorkomens van *veel* bij kinderen en volwassenen en die van *beetje* bij kinderen. Andere gegevens zijn ruwe getallen (waar dit veilig leek te kunnen, zoals bij *helemaal*, gezien het relatief kleine aandeel van voorkomens die niet als bijwoord van graad kan worden aangemerkt), of schattingen op basis van ruwe getallen (zoals het gebruik van *een beetje* door volwassenen).

⁴ Zie onder meer Doetjes (2007) voor een bespreking van *veel* (en tegenhangers in andere talen, zoals het Franse *beaucoup*) als bijwoord van graad versus indefiniet pronomen. Bij *weinig* en *een beetje* doen zich vergelijkbare problemen voor.

⁵ Wat niet wegneemt dat de interpretatie van kwantitatieve gegevens allesbehalve simpel en voordehandliggend is, zoals Yang (2009) welsprekend betoogt.

Bibliografie

- Bol, Gerard W.
 1996 'Optional subjects in Dutch child language.' In Charlotte Koster en Frank Wijnen (red.), *Proceedings of the Groningen Assembly on Language Acquisition*, 125–135.
- Bolinger, Dwight
 1972 *Degree words*. Mouton, Den Haag.
- Borst, Eugen
 1902 *Die Gradadverbien im Englischen*. Heidelberg: Carl Winter.
- Chomsky, Noam
 1965 *Aspects of the theory of syntax*. MIT-Press.
- Clark, Eve V.
 1987 'The principle of contrast: a constraint on language acquisition.' In: Brian MacWhinney (ed.), *Mechanisms of language acquisition*, 1-33. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum.
- Demuth, Katherine
 2007 'The role of frequency in language acquisition.' In I. Gülzow en N. Gagarina, (red.), *Frequency effects in language acquisition*. Studies on Language Acquisition (SOLA) series. Berlijn: Mouton De Gruyter, 383-388.

- Diessel, Holger
2007 'Frequency effects in language acquisition, language use, and diachronic change.' *New Ideas in Psychology* 25, 108–127.
- Dik, Simon C.
1988 'Isomorfisme als functioneel verklaringsprincipe.' *GLOT* 11, 87-106.
- Doesburg, Tom
2010 'Adverbs of degree in child language.' Ongepubliceerd paper, Rijksuniversiteit Groningen.
- Doetjes, Jenny
2007 'Adverbs and quantification: degrees versus frequency.' *Lingua*, 117(4), 685-720.
- Hoeksema, Jack
2001 'Rapid Change Among Expletive Polarity Items,' in: Laurel J. Brinton, red., *Historical Linguistics 1999. Selected papers from the 14th International Conference on Historical Linguistics*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 175-186.
2005 'Rijkdom en weelde van het Nederlands,' *Tabu* 34-1/2, 1-12.
2010 'Discourse scalarity: the case of Dutch *helemaal*.' Te verschijnen in *Journal of Pragmatics*.
- Ito, Rika en Sali Tagliamonte
2003 'Well weird, right dodgy, very strange, really cool: Layering and recycling in English intensifiers.' *Language in Society* vol. 32, 257–279.
- Jong, Eveline D. de, red.
1979 *Spreektaal. Woordfrequenties in gesproken Nederlands*. Bohn, Scheltema en Holkema, Utrecht.
- Kampen, Jacqueline van
1997 *First Steps in WH-movement*. Dissertatie, Universiteit Utrecht. Eburon, Delft.
- Kennedy, Christopher & Louise McNally
1999 'From Event Structure to Scale Structure: Degree Modification in Deverbal Adjectives.' In T. Mathews, and D. Strolovitch (eds.) *Proceedings of SALT 9*, CLC Publications, Ithaca, 163-180.
2005 'Scale structure, degree modification, and the semantics of gradable predicates.' *Language* 81-2, 345-381.
- Klein, Henny
1998 *Adverbs of Degree in Dutch and Related Languages*. John Benjamins, Amsterdam en Philadelphia.
- Koefoed, Geert
1978 'Taalverandering in het licht van taalverwerving en taalgebruik.' In: G. Koefoed en J. van Marle (red.), *Aspecten van taalverandering*, 11-70. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Lieven, Elena
2010 'Input and first language acquisition: Evaluating the role of frequency.' *Lingua* 120, 2546-2556.
- MacWhinney, Brian
2000 *The CHILDES project: Tools for analyzing talk*. Third Edition. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

- Os, Charles van
 1988 *Intensivierung im Deutschen*. Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen.
- Paradis, Carita
 1997 *Degree modifiers of adjectives in spoken British English* (Lund Studies in English 92). Lund: Lund University Press.
- Rotstein, Carmen en Yoad Winter
 2004 'Total adjectives vs. partial adjectives: scale structure and higher-order modification.' *Natural Language Semantics*, 12: 259–288.
- Stoffel, Cornelis
 1901 *Intensives and down-toners. A study in English adverbs*. Heidelberg: Carl Winter.
- Syrett, Kristen L.
 2007 *Learning about the Structure of Scales: Adverbial Modification and the Acquisition of the Semantics of Gradable Adjectives*. Dissertatie, Northwestern University, Evanston.
- Tagliamonte, Sali en Chris Roberts
 2005 'So weird; so cool; so innovative: The use of intensifiers in the television series Friends.' *American Speech*. 80-3: 280-300.
- Tribushina, Elena en Theo A.J.M. Janssen
 2010 'Subjectification and re-conceptualization of degree modifiers: The case of Dutch *helemaal*.' Te verschijnen in *Journal of Pragmatics*.
- Wijnen, Frank
 1995 'Incremental acquisition of phrase structure.' In J. N. Beckman (red.), *Proceedings of the North East Linguistic Society 25*. Amherst, MA: GLSA Publications, vol. 2, 105–118.
- Wijnen, Frank en Gerard Bol
 1993 'The escape from the optional infinitive stage.' In: Ale de Boer, Jan de Jong, Rita Landeweerd, (red.), *Language and Cognition 3: Yearbook of the Research Group for Theoretical and Experimental Linguistics of the University of Groningen*, Groningen, 239-248.
- Yang, Charles
 2009 'Who's afraid of George Kingsley Zipf?' MS, University of Pennsylvania.